

FILOZOFIE

Subiectul modern și mistica renană

Daniel Fărcaș
Meister Eckhart,
Misticul din căușul ochiului
Editura Polirom, 2010

Am avut plăcerea de a citi, sub forma tezei doctorale susținute cu profesorul J.-Fr. Courtine, întreaga lucrare a lui Daniel Fărcaș dedicată apariției, în ordinul dominican din secolul al XIII-lea, a unei mistici speculative cu profunde origini neoplatoniciene. El a dedicat această teză lui Albert cel Mare și lui Meister Eckhart, iar secvența eckhartiană stă la baza cărții sale *Meister Eckhart, Misticul din căușul ochiului*, editată la Polirom ca premiu al concursului de debut „Ioan Petru Culianu“.

Lectura întregii teze este o sărbătoare pentru că spune două lucruri. Pe de o parte, mărturisește conceptul *obiectiv* al unei istorii a filosofiei surprinse în secvența secolului al XIII-lea, unde dialogul neoplatonician (de la *analogia entis* la teologia negativă, de la *reditio completa* la individuarea inteligenței, sau de la principiul ierarhic albertian „*mediante intelligentia*“ la principiul strict eckhartian „*Deus est intelligere*“, sau de la principiul neoplatonismului arab al „inteligenței pline de forme“ la regula ierarhică universală a participației *quantum potest*) funcționează ca o structură de rezistență a vieții spirituale și a construcției temelor modernității. Faptul că atât albertismul cât și predicile lui Eckhart sînt versiuni non-tomiste ale gândirii dominicane (care merită legate și cu gândirea lui Dietrich din Freiberg) dovedește, pentru autor, faptul că gândirea dominicană a avut resurse de absorbție a principiilor neoplatonismului greco-arab într-o formă particulară a vieții spirituale în care meditația asupra trecerii ierarhice de la unu la multiplu a fost folosită drept punct de ancorare a unui tip foarte particular de apropiere (la Albert) și de unificare (la Eckhart) a su-

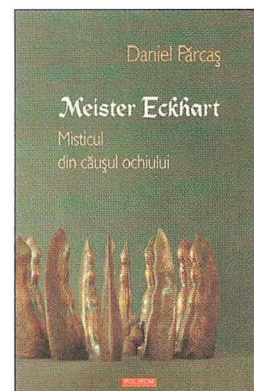
fletului contemplator cu Dumnezeu contemplat.

În al doilea rînd, teza mărturisește conceptul *subiectiv* al istoriei personale a unui tînăr care a înțeles, studiind filosofia la Cluj și apoi la Paris, că *important* cu adevărat, pentru a înțelege nașterea modernității, este lectura atentă a disputelor medievale, fie că ele pun probleme de logică sau de viață spirituală, de construcție ontologică sau de teoria percepției. Apoi, că sursele modernității se află în impactul dintre cultura greco-arabă și teologia creștină, că acest impact înseamnă un *corpus areopagiticum* care vorbește filosofilor într-o terminologie comună cu a lor, înseamnă lectura capitală a tratatului *De causis* și, în fine, *Elementele de teologie* ale lui Proclus. Cu aceste instrumente, Daniel Fărcaș poate comenta predicile eckhartiene, tema unirii mistice din ele și, în final, nașterea subiectului modern de aici.

Pornind de la o analiză a metaforelor ochiului și mîinii, postulate de Aristotel în *Despre suflet*, Daniel Fărcaș surprinde cum Meister Eckhart indică unitatea dintre Creator și creatură pe baza teoriei aristotelice a percepției, în care obiectul sesizat se constituie în organul de simț. La fel, ochiul imens al divinității constituie și este toate lucrurile; comentariile la *Exod*, la *Evangelia lui Ioan* sau celebra *Predică* germană nr. 4 prelungesc o asemenea viziune prin integrarea în Dumnezeu a privirii interioare a sufletului, de care numai „omul nobil“ este capabil. De aici, identificarea mistică dintre ochiul sufletului și ochiul divin, dar și nașterea principiului autonomiei subiectivității.

Deși am avut rezerve față de pledoaria lui Daniel Fărcaș în favoarea unei relații între nașterea gândirii protestante și versiunile neoplatonismului dominican, sînt bucuros să recunosc prezența impetuoasă a unui tînăr specialist al domeniului, în mediul local. Ceea ce poate face, acum, firesc, Daniel Fărcaș, este o ediție completă a predicilor lui Eckhart, explicată și integrată studierii Evului Mediu filosofic, pentru a putea crea și mediul de receptare al cărții sale.

Alexander Baumgarten

39,95 lei